

שמעתא אליבא דהלכתא

גליון שס"ב | פרשת לך לך | תשע"ט | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

פניני הלכה

הסיף חדלת והחזירה האם צריך להוציא המזוזה ולקובעה מחדש

א - כתב הרמב"ם (פ"ו מהל' תפילין ומזוזה ס"ח ה"א) לעשרה תנאים יש בבית ואח"כ יתחייב הדר בו לעשות לו מזוזה, ואם חסר תנאי אחד מהן פטור מן המזוזה, ואלו הן, ושיהיה בו ד' אמות על ד' אמות או יותר, ושיהיה לו שתי מזוזות, ויהיה לו משקוף, ותהיה לו תקרה, ויהיה לו דלתות וכו'. ובהל' ה' כת' - ומעמידין הדלתות ואח"כ קובעין המזוזה.

והשיג עליו **הראב"ד** (שם ה"א) דשיהיו לו דלתות לא נאמר אלא משום היכר ציר, ובשער שבין שתי בתים שיש לשניהם יציאה מכאן ומכאן ואין ניכרת ביאתה לשער האמצעי אלא בהיכר ציר שבו, ולפיכך אמר לו

(מנחת לב) קבע דלי ברישא. ואף **הרא"ש** (ה"ק הל' מזוזה ס"ח ה"ח) כתב דלא ידענא מנא ליה הא להרמב"ם, דפתח העשוי החלכות לא מצינו שהדלת יעבד. ושמא היה הפרש דא"ל ר"י לריש גלותא (מנחת לב) תלי דשא ברישא לומר שאין הבית חייב במזוזה עד שיעמיד לו דלתות. ולישנא דתלמודא לא משמע הכי דאהיכר ציר מיייתי לה.

ואכן **בב"מ** (שם ובב"י ס"י רפ"ו) הביא תשובת הרמב"ם לחכמי לונלי ששאלוהו על דבריו, והשיב להם דטעמא משום דעל מזוזות ביתך ובשערך כתבי, וכל פתח שאין לו דלת פתח מקרי שער לא מקרי, וזהו שהשיבו רב תנחום דאין לקבוע המזוזה עד שתעמוד הדלת.

וכתב **הב"י** (ס"י רפ"ו) דלענין הלכה אע"פ שגראין דברי הרמב"ם, כיון דרשיי' והתוסי' (בפ"י על הגמ' שם), והרא"ש והראב"ד, חולקים עליו, והם לחומרא, הכי נקטינן.

ובשו"ע (שם ס"ט) כתב דלגנא - הבית אע"פ שאין לו דלתות חייב במזוזה, ויש מי שפטר.

וענין שם **בש"ך** (שם ס"ק כ"ה) דלמעשה אם יש לו פתח שעוד לא תלה בו דלת, יקבע המזוזה בלא ברכה, וכשיתלה הדלת יחזור ויקבענה שוב בלא ברכה. (נע"ש בהגות הגרע"ק"א).

ב - וילי' בפתח שיש בו דלת, וקבע בו המזוזה אחר שתלה בו הדלת, אם הסיר הדלת לא יאזוה צורך והחזירה שוב למקומה, אם צריך ליטול המזוזה ולחזור ולקובעה, לדעת הרמב"ם, דהא בשעה שהסיר הדלת היה הפתח פטור ממזוזה, וא"כ אפשר דבשעה שמחזיר הדלת אינה ביה משום תעשה ולא מן העשוי.

ומצינו דנשאל ביה הגאון **הרשב"א** **טו"י אבן** (י"ד), והשיב דפסול תעשה ולא מן העשוי לא הוא אלא כשמתחילה נעשה בפסול, כמו הטיל ציצית בטלית בעלת ג' כפות, והדר הוסיף בה כנף ועשאה בעלת ד', וכן כשעשה מזוזה לבית שער שאין בו דלת עדין, לדעת הרמב"ם, והדר קבע בו הדלת. אבל היכא שמתחילה נעשית המזוזה בהכשר בחדר שחייב במזוזה, אף שנפטר החדר אח"כ ממזוזה, מ"מ כשנתקן אח"כ וחוזר לחיוב, המזוזה כשרה.

וכמ"ל **הלבוש** (ס"י תרכ"ו) דאם סיכך הסוכה ולא פתח הגג מתחילה, לא מהני שפיתח אח"כ הגג, דה"ל תעשה מן העשוי, אבל כשיסיכך אותה בהכשר דהיינו שהגג היה פתוח, אף אם אח"כ סגרו מפני הגשמים ופתחו אח"כ, לא נפסלה הסוכה משום תעשה ולא מן העשוי, דנעשית מתחילה בהכשר.

וכ"כ **בש"ך החיים** (הל' מזוזה ס"י י' דנ"ל דאף לסוברים שאם אין דלת פטור ממזוזה, אם קבעה כשהיה דלת, אף אם אח"כ נוטל הדלת וחוזר וקובעה, אין בזה חשש תעשה ולא מן העשוי, כמו גבי סכך אם סיכך כשהיו הדלתות מהרעפים פתוחים ואח"כ סוגר אותם ואח"כ פתח, דאין בזה משום תעשה ולא מן העשוי. והביאם **הפ"ש** בס"י רפ"ו (ס"ק י"ג וי"ח).

ג - אולם לאו מילתא פסיקתא היא, דבשו"ת **כתב סופר** (יו"ד ס"י קל"ט) כתב דלדעת הרמב"ם אם הוציא הדלת מצירה, צריך ליטול המזוזה ולקובעה מחדש, דאי לאו הכי הו"ל תעשה ולא מן העשוי. כמו בטלית מצויצת שנקרעה ולא נשאר בכל חתיכה שיעור טלית ע"י או"ח ס"י ט"ו ס"ד. ואין זה דומה לפורס סדין על הסוכה חזר ונטלו כדשרה הואיל ונעשית מתחילה ההכשר, וע"י מג"א ס"י תרכ"ו ס"ק"ז, והוא מש"י דסוכה כ', דא"כ תקשי מהא דטלית שנקרעה, וע"כ צ"ל דשאני גבי סוכה דהסכך במקומו עומד ולא נגרע

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מותר לדחות ברית מילה על מנת להמתין לקרובי משפחה

א. מצות מילה וזמנה. ב. החייבים למול. ג. דחיית מילה בזמנה מחמת חולי או סיבת צדדית. ד. חומר איסור דחיית מילה. ה. איסור כל יום או כל רגע ורגע. ו. במקום צורך או שעת הדחק. ז. אין צורך גמור לדחות. ח. לתת כל ממונו לקיימה בזמן.

א. מצות מילה וזמנה

כתוב בתורה (בראשית פ"ז פס' יב, ויקרא פ"ב פס' א) "בן שמנת ימים ימול לכם כל זכר לדרתכם יליד בית ומקנת כסף וגו'". ואיתא בפסחים (ד) כל היום כולו כשר למילה אלא שזרזין מקדימים למצות שנא' "וישכם אברהם בבקר". וכן פסק השו"ע (יו"ד ס"י רסב ס"ג א) ואע"פ דכל שרזין למול באותו יום עדיף כמבואר בשבות יעקב ס"י ק"צ הביאו השע"ת (ס"י תרנ"א אות ה), וע"י **ב"מ** (ס"י רלה ס"ק כ) **ובשעה"צ** (ס"י תרנ"א אות ג), מ"מ עיקר מעלת זרזין היא עד חצות כמ"ש **השבות יעקב** ס"י ל' הובא **בפת"ש** (יו"ד שם ס"ק ב), **הדברי מליכאל** (ח"א ס"י יז אות לב סד"ה ומימלא) **והכה"ח** (ס"י תקפ"ד אות לח). וע"י **בערוה"ש** (יו"ד שם סוף אות ה) שכת' שיש מקומות שמאחרין עד אחר חצות היום והוא עוון פלילי. וע"י בגליון פ"ט שהארכנו לענין לאחרה ביום השמיני לצורך מעלת ברוב עם או מניעת ביטול ת"ת. ועכ"פ כשיש צורך להמתין לקרובים נוהגים להמתין באותו היום מפני השלום. וכמו כן אם הברית מילה חלה ביום תענית ועושים הסעודה במוצאי הצום, פעמים שמאחרים המילה לפני השקיעה ע"מ שלא להטריח את הקרובים הבאים מוחץ לעיר. וכן הורה הגר"ח **שליט"א**. והכל לפי הענין.

ודעת **הדברי מליכאל** (ח"א ס"י ג אות ג) שד"ן זרזין מקדימים נאמר במילה בזמנה, אבל שלא בזמנה אין מצוה להקדימה רק מצד שאין להשהות המצוה. אולם **בנוב"י** דלהלן משמע שאף במילה שלא בזמנה יש בה משום זרזין מקדימים למצוות. ויש לחלק קצת דשאני התם שדוחה ליום אחר. ושו"מ **בש"ח** (ח"ב מע' זין כלל ב) שעמד בזה. ע"י עוד לקמן אות ה'.

ב. החייבים למול

ואיתא **בקיודשין** (כ"ט) מנין שהחובה על האב למול את בנו, דכתיב (וייל אברהם את יצחק בנו"), ואם לא מלו האב בית הדין חייב למולו דכתיב המול לכם כל זכר, ואם הבי"ד לא מלו הוא חייב למול עצמו (כשיגדל) דכתיב "ועור זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה". וכן פסקו **הטשו"ע** (יו"ד ס"י רס"א). וכת' **הערוה"ש** (שם אותיות א-ב) שפשוט הוא שבמקום שאין בי"ד ואין אב החיוב מוטל על כל ישראל שבאותו מקום למולו, דהא כתיב המול לכם כל זכר ולכל ישראל נאמרה, אלא דכשיש בי"ד ממילא דחייב יותר על הבי"ד. וע"י **ברע"א** (מד' ק' ס"י מג) **ובחת"ס** (יו"ד ס"י רצה ד"ה ועדיין ס"י שכא ד"ה שמעת').

ג. דחיית מילה בזמנה מהמתת חולי או סיבה צדדית

ועוד איתא **בשבת** (קל"ז) **וביבמות** (ע"א). שבמקום חולי לא מלין אותו עד שיתרפא. וכן פסקו **הרמב"ם** (מילה פ"א ה"ט"ו) **והר"ן** (שם נה סוף ע"א ברי"ף). וכן הוא **בטשו"ע** (שם ס"ג ב). ומ"מ כת' **הב"י** (ס"י רס"ב) בשם **ה"ר מנוח** שמחמת דבר שאינו בגופו של תינוק כגון שרוצה לצאת לדרך, אין משהין את המילה בשבילו, כי היכי דלא משהינן בשביל נשיבת הרוחות דשומר פתאים ה' כדאיתא ביבמות, ע"כ.

וכתב **הרמב"ם** **בפירוש המשניות** (שבת פ"ב מ"ו) שאם עבר אדם ולא מל את בנו או יליד ביתו וחמל עליו ביום השמיני הרי זה עבר על מצות עשה גדולה וחמורה מאד שאין בכל המצות כמות, ולעולם אין לו תשלומין למצוה זו, והרי עונו חמור ממי שעבר עליו חן הסוכות ולא עשה סוכה כו', אלא שעם כל זה לא נפטר מן המצוה, אלא עדין הוא מצוה ומחויב למולו תמיד, וכל זמן שלא מלו הרי הוא עובר על מצות עשה שהגיע זמנה, ואם מלו נסתלקה מעליו העברה וקיים המצוה, וכן כל מי שרוצה את הילד שלו הערל ולא מלו הרי זה עובר על מ"ע עד שימול אותו כאלו הוא בנו, ע"כ.

ד. חומר איסור דחיית מילה

וע"י עוד **ברמב"ם** (שם) שכתב שאם גדל הילד והגיע לכלל עונשים נסתלק החיוב מעל כל אדם ונתחייב הוא למול עצמו מיד, וכל זמן שלא מל הרי זה עובר על מצות עשה עד שימול, וכשימול ואפילו מל ביומו האחרון הרי זה קיים המצוה ונסתלקה מעליו העברה, ואם זה כשהוא ערל אז יהיה מחויב כרת האמור בתורה במי שלא מל, ואיני יודע בכל המצוות מצוה דומה לזו כלומר שלא יתחייב עליה עונש עד שימות העובר בחטאו, ע"כ. ובדרך זה כתב **החינוך** (מצוה ב).

וביד החזקה (מילה פ"א ה"ב) כת' **שכל יום ויום מביטגל ולא ימול א"ע הרי זה מבטל מצות עשה**, אבל אינו חייב כרת עד שימות והוא ערל במזיד. וכת' עליו **הראב"ד** (שם) וכי משום התראת ספק פוטרין אותו מן השמים, אלא כל יום עומד באיסור כרת. וכ"כ **הטור** (ס"י רס"א). **ובשו"ע** (שם ס"ג א) פסק כהראב"ד שעובר על איסור כרת כל יום.

וכל זה לענין הבן, אבל האב והבי"ד שלא מלים בזמן אינם חייבים כרת לכ"ע. וכ"כ **המארי** (שם ד"ה כ"ב), **הלבוש** (אות א) **והערוה"ש** (אות ג). ומ"מ כת' **בדר"מ** (שם אות א) בשם **הכל בו** שהאב או הבי"ד בכל יום שמעכבים עוברים בעשה, ע"כ.

ה. איסור כל יום או כל רגע ורגע

ומהרמב"ם משמע שבמילה שאינה בזמנה עובר בכל יום ויום ואינו עובר כל רגע ורגע. וכן דייק **האבני"ז** (או"ח ס"י תקו אות ב). אלא דע"י **במ"א** (ס"י רמ"ט ס"ק ה' וס"י תקס"ט ס"ק ז) שכתב שמילה אע"פ שעבר זמנה כל שעתא ושעתא זמנה הוא שאסור לעמוד ערל. **ובתשובה מאהבה** (ח"א ס"י פה ד"ה והדבר פשוט) כת' שכל שעתא ושעתא זמנה הוא וכ"כ המ"א (שם), ועכ"פ שוה למילה בזמנה שכל יום ויום עובר, ע"כ. **ואולם המ"א** (ס"י תמ"ד ס"ק י"א) לכאורה סותר דבריו וכבר עמד בזה **במחצ"ש** (שם). וע"י **במה"ש** (ס"י או"ח ס"י רפ"ו) **ובשעה"צ** (שם אות כ"ד).

והדבר צארהם (ח"א ס"י לג' ח"ב ס"י א אות ב וס"י א-ג) נקט שמילה בזמנה ושלא בזמנה, מילה שלא בזמנה קודמת ולא כהפוסקים שיצאו לדון בזה משום דמילה בזמנה בכלל מקודש כדו', כי בדחיית המילה שלא בזמנה איכא איסור טפי מדחיית מילה בזמנה, דמילה בזמנה זמנה כל היום, אבל שלא בזמנה כיון שהגיע לשעה שכולין למול כל שעה ושעה שמאחרו עובר כמ"ש הרמב"ם. וכן מבואר **בחסד לאברהם** (ס"י ס"ו), וכתב דלפ"ז יש להזהר במילה שלא בזמנה שלא לאחרה כלל, אלא למול מיד שנראה למילה, ולא נכון הוא מה שמאחרים את המילה גם שלא בזמנה שלא לשים צורך כ"י בשביל הקרואים עד שיאספו, ע"כ. וכן מבואר **בזרזין** (מצוה ה' אות ח) דאם לא מל עצמו עובר כל רגע ורגע. **והשעה"צ** (ס"י תמ"ד אות כ"ד) כת' שמילה בזמנה כל היום זמנה אצל זרזין מקדימין, ומילה שלא בזמנה חובה בכל רגע ורגע.

אולם המרחשת (ס"י מג' אותיות ג-ד) נקט שאף במילה שלא בזמנה אינו עובר בכל רגע ורגע, אלא אם עבר עליו כל היום בטל מצוה של אותו היום, ע"כ. וכן הוא **בש"ח** (מע' זין כלל ב) **ובערוה"ש** (שם). **והחשב האפ"ד** (ח"א ס"י ג' ד"ה שו"ב) כת' דכל שעתא ושעתא דכתי' המ"א הוא לאו דוקא. וע"י **בדברי מליכאל** (ח"א ס"י יז אות לח). וע"י עוד להלן.

ו. במקום צורך אי שעת הדחק

ועכ"פ מבואר שיש בדחיית מילה אף שלא בזמנה משום ביטול מצוה. אלא דע"י **בתשב"ץ** (ח"א ס"י כ"א) שכת' על הא דתניא בשבת (ט"ז) אין מפלגין בספינה פחות משלשה ימים קודם השבת שפירש ה"ר"ז (שם ז) דטעמא מפני שהוא דבר שא"א שלא יבאו ליד חילול שבת ונ"י כשתנה לחלל שבת דשלשה ימים קודם השבת מקרי שבתא, דמאן יני ללמוד דאסור למול הל' ביום ה' כדי שלא יבא יום שלשני מילה בשבת ויצטרכו לחלל עליו יום השבת, וכן תינק שחלה ותרפא ביום ה' שבת ממתנין לו עד למחר, ע"כ. וע"י **בב"י** (יו"ד ס"י רס"ב ונדק הבית ס"י רס"ב) שנקט ס' (וכן פירשו כוונת דבריו **השנה"ג** (ס"י ו) **והברכ"י** (שם אות ג), וע"י **בט"ז** (ס"ק ג). וכבר עמדו על דבריו **הברכ"י** (או"ח ס"י רמ"ח אות א ד"ה רפ"ו) **ובהגהות רע"א** (יו"ד על ה"ט"ו שם).

אולם הר"ש (יו"ד ס"י רמ"ח אות ח) כתב שאין דבריו נראין, ומותר למול אף בכה"ג, שהרי לדבר מצוה מותר להפליג בספינה אפי' ערב שבת והוא דבר מוסכם מכל הפוסקים באו"ח ס"י רמ"ח והוא נמי אין לך משהו גדולה מזו, ע"כ. וכן נקט **המ"א** (ס"י שלא ס"י ט) משום שבה"ז אין רוחצין אותו וע"כ ליכא למיחש לזה דלא שכיח כלל שיחללו עליו שבת, וגם **הראב"ח** (מ"ס עמוקים ס"י ל"ט) מהסס בה"ז שכן אין להתרשל בדבר מצוה, ע"כ.

ולמה **הראב"ח** (שם) מהסס מותר טעמי א', משום הטעם שכתב הש"ך הני"ל. ב' משום שמילה בכה"ג חשיבא מילה בזמנה כלומר שתניק ראו לך ואין רמזתו סכנה, וכיון שכן כל שהוא משהה אותה הוא משהה באיסור ודאי, וע"כ לא שייך לדחותה מפני חשש בעלמא שנראה כסתנה לחלל את הדיק. ע"כ.

אולם **הראשון לציון** (ובכל הארץ הקי"ו י"ד שם ס"ק ד) כתב דלא קשה מידי, שאפשר דס"ל לתשב"ץ דדוקא דבר מצוה שאפשר שתתבטל אם לא ילך עכשיו מותר, אבל אם כשאפשר לקיים המצוה אח"כ ה"ל כדבר הרשות. **ובהגהות חת"ס** (שם) יישוב דכיון שניתן למולו למחרת אין כאן אלא משום זריזות מקדימין, אבל ביטול מצוה ליכא בהמתנה עד למחר. אמנם להפוסקים דאפי' ביום שני מרחיצין בשבת אי"כ היה נדחה אחר השבת, אפשר לזמן רב של ג' ימים חיי' לביטול מצוה לגמרי, ומודה התשב"ץ לדבר מצוה מבלתי אחר ה"ה דמלין, ע"כ. (נרד' מדבריו שחושש בזמן מרובה לשמא ימות, וכן מבואר **במ"א** (סי' תקס"ח ס"ק י"ג) לזמן מרובה חיי'. וכן פסק **הח"צ** (סי' קל"ו), ועי' להלן בשם ה**נוב"י** ו**בחי"א** (ככלל ס"ח). וכן **בתש"מ מצפה אריה** (סי' לא ד"ה והנה מוכח) תירץ דשאני מילה דיש לה תשלומין. וכן **בברכ"י** (א"ו"ח סי' רמח) כתב כדרכו של החת"ס. מבואר מדברייהם דס"ל דליכא איסור בדחיית המילה שלא בזמנה רק מעלה דריזון מקדימין למצוות, ואי"כ יש חשש לביטול המצוה לגמרי. וכן משמע **המהדבר שמואל** (אבות ס' קצ"ב) המבואר **בברכ"י** (יו"ד סי' רס"א אות ג) שפסק שאין לעכב מילה שלא בזמנה מפני כבוד קרובים וכיוצא, ממנין לעכב מצוות בנו שלא לצורך, דיש לחוש פ' יקראנו ואין ח"ו ונמצא נקבר ערום בלא אותה מצוה (ועיי"ש שמבואר דמשום מצוה הבא לידך אל תחמצנה אתינן עלה בפרט שמצוה זו חמורה מאוד), ע"כ. ומבואר שבמקום צורך שיש בו ממש יש מקום לדחות.

וכן משמע **מהנה"י** (תני י"ד סי' קס"ח) שכתב ע"ד תינוק שלא נימול בזמנו מחמת חולי ובזמן חזר לבריאותו ואביו רוצה לעכב למולו עד שיגיע ערב פסח שיאכלה בכבורים על הסעודה, וכתב דזה מעשה מגונה מאד חזר מעשה שיעבור מצוות זריזון, גם יש לחוש אולי ח"ו ימות הולד ונדחית המצוה לגמרי, ולכן יש לאסור אף אם כבר לא מלואו והגיע ע"פ שלא למולו שזה ענת חטאים ויש לגזור משום פעם אחרת שמא ישהה, ועוד מהיכי תיתי להתיר לכת' לשהות מילה שלא בזמנה למול בער"ש שיש לחוש שיבא לידי חילול שבת, ועוד מי התיר לכבורים לאכול בע"פ בסעודת מילה שלא בזמנה, ע"כ. וכן פסק **הפת"ש** (יו"ד סי' רס"ב ס"ק א). משמע שאין משום ביטול עשה בכה"ג אלא משום זריזון. וכמ"כ משמע שבשעת הדחק גדול יש מקום להקל. ושוב העירנו שכן דייק נמי מדברי ה**נוב"י** **הפרי יצחק** (ח"ב סי' ט). (ועי' **בשאג"א** (החדשות ס"ס"ו) שכת' שאם לא מל ביום השמיני עובר אין זמן קבוע למצוה זו לכל הימים שווים, ע"כ).

אלא דלכא"ו צ"ע מהרמב"ם הני"ל ודעימיה שמבואר שיש איסור בדחיית מילה שלא בזמנה. שוי"מ שכן הקשו **הפרי יצחק** (שם ד"ה אולם אחר) ו**הצ"ח** (ח"ב סי' מג ד"ה אבל לפני'ד). ועיי"ש **בפרי יצחק** שכתב שקשה לומר שהרמב"ם מירר דוקא לענין בן שהגדיל. ואפשר שס"ל שאין משום ביטול מצוה אלא כשאין דעתו לקיימה לאחר מכן, ועוד י"ל דס"ל דכל שבסוף מלו עוקר למפרע איסור כדמשמע מהרמב"ם הני"ל, ע"כ אין לחוש לדחות המילה במקום שיש הכרח לדחותה. **אולם הערוה"ש** (יו"ד סי' רמ"א אות ד) כתב דאין כוונת הרמב"ם ש, שהי' גם בלא כתב כן והוא ודאי לא אתיק. וכן פסק **הפ"ת** דמילה בזמנה, אלא כוונתו שתיקן המצוה ומל את עצמו. וכן **המהר"ש"ם** (דעת תורה י"ד סי' ב אות ל"ט ד"ה ומ"ש) כת' דגם אם ימול לא מתקן מה שעבר וכדאשכחן במרע"ה שנענש על ששהה המילה אף שהיה בדעתו למולו (ועי' **בתוס' שבת** קלא. ד"ה ושוי"ק, וי"ל למעיי"ק).

מעתה י"ל דלדעת הראשון לציון ודעימיה מותר לדחות מילה בשעת הדחק גדול כי משום זריזון מקדימין אתינן עלה, ואף השי"ך י"ל שיודה בכה"ג, כי עד כאן לא פליג השי"ך על התשב"ץ כי חשש חילול שבת אינו בכלל צורך כי אין לחוש לזה במקום מצוה כמבואר לענין הפלגת הספינה, משא"כ בשעת הדחק ד"ל דיודה דשרי. אלא שני' שאין הדין כן במילה בזמנה שהרי בזה כתב הרמב"ם שאם לא מל, לעולם אין לו תשלומין למצוה זו אלא שעם כל זה לא נפטר מן המצוה. ומשמע שאין לה תיקון כלל.

ז. אין צורך גמור לדחות

אולם במקום שאין צורך גדול ודאי שאיסור חמור יש בזה. כמבואר **בדבר שמואל** (שם). וכן הוא בשער"ת (א"ו"ח סי' תקנ"א אות ט) שאיסור גמור להשהות המצוה משעה שהגיע הזמן שיכולו למול התינוק, והעושים כן בשביל אכילת בשר ויין (לאחר תשעת הימים) או בשביל תענית בכורים בערב פסח וכיוצא גדול עונם מנשוא וצריך למחות ולעכב ע"י, ע"כ. וכ"כ **השבט הלי** (ח"ה סי' קנ"א אות ו) שאסור לדחות במקום צורך אלא למ"ד דמשום זריזון מקדימין למצות אתינן עלה, ופשיטא שאין חוששין לסברת האומר דיש כאן גדר כיון דנדחה נדחה, ע"כ. וכל זה דלא **בהמעשה אברהם** (יו"ד סי' פ"ח) שיצא להתיר לדחות מילה שלא בזמנה כשחלה בתוך שבעת ימי אבלו של אבי הן, כדי לעשותה אחר עבור ימי האבל בשמחה ובשירים ובסעודת מצוה כדת דמצוה, דליכא חששא שיפסידנה מחמת ההמתנה יותר לעשותה כתיקונה, ע"כ. והביאו **השד"ח** (מע' ז' כלל א) וכתב שאין דעתו נוחה מהוראת המעשה אברהם הני"ל ע"פ"ד המ"א (סי' רמ"ט ס"ק ה) הני"ל. וכן פסק **בחשב אפוד** (שם).

ה. לתת כל ממונו לקיימה בזמן

יש לענין האם ע"י שלא ידחה הברית מילה צריך להוציא כל ממונו או עכ"פ עד חומש. כתב **הרשב"א** (בי"ט ט' ד"ה מהא) שמהא דאמרין אילו מיתרמי ליה תלתא מצותא יהיב לכולי ביתיה, משמע דאפילו למצוה עוברת כאתרוג וסוכה אינו מחוייב לתת אפילו שליש ממונו, וזה תימה איך לא נתנו דמים למצוה עוברת, וכתב **הראב"ד** כדי שלא יבוא לידי עוני ויפיל עצמו על הצבור וכמו שאמרו **בשבת** (ק"ח). עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, וכן אמרו **בכתובות** (ג') המבזבז באל יבואו יותר מחומש, שהעוני כמיתה מ"י"מ לא כמיתה ממש אמר הרב אלא אמרו בבי"ע שבב ואל תעשה אבל במצות לית אפי' כל ממונו, ע"כ. והובא **בב"י** (א"ו"ח סי' תרנ"ו). וכן הוא ב**ר"ן** (סוכה טו. ברי"ק ז). וכן פסק **ברמ"א** (א"ו"ח ס"ס"י תרנו וי"ד סי' קנ"א ס"ע א). ועי' **במ"ב** (ס"ק ט) שהביא טעמו של הראב"ד דבטול עשה הוא במניעה מלקיים ואינו עושה שום מעשה נגד רצון השי"י משא"כ בל"ת אם יעבור, ע"כ.

וכת' **הלבוש** (סי' תרנ"ו) דנפקא לן מדכתובי ובכל מאדך דדרשינן בכל ממונך. ומשמע מדבריו שהוא מה"ת, וכ"כ **השד"ח** (ח"ד מע' הלמ"ד כלל ק"ה) אליבא דהלבוש. (ועי' מש"כ בזה **בנ"ח** (ס"ס"י תרנ"ו)).

וכ"ז דא"ל **במה"ק** (סי' קנ"ג) הובא **בביאור הגר"א** (יו"ד סי' קנ"א אות ה) דס"ל דאינו חייב לתת כל ממונו שלא לעבור על לאו, ועי' מש"כ על דבריו **בחלקת יואב** (ד"ה אונס ע"ף ז). וגדולה מזו משמע שם שאף חומש לקיום מצוה אינו להוציא. וכ"כ אליבא דהרי"ן **בגלוני הש"ס** (פריי ענגיל סנהדרין מז. ד"ה כל) ו**בזרע אמת** (ח"ג סי' לב) משמע שלמד שהרי"ו מודה ענין זה. ולפי"ז י"ל דה"ה לענין מילה שאינו חייב לתת כל ממונו כיון שיש ביטול מצות עשה. ואף אם נימא שיש כאן איסור עשה מ"י"מ אינו אלא בשב אולן תעשה ומוקד בראב"ד שבה"ג אינו חייב. וכן נקט **הח"י** (ס"ס"י קל"ט), **הפמ"ג** (א"ו"ח תרנו א"י"א ס"ק ח) ו**הג' מהר"ש"ם** (יו"ד סי' קנ"ג). וכן פסק **המהר"ש"ם** (דעת תורה א"ו"ח סי' תנו על פ"ד ד"ה ועי' ס"ק י"ג) וכת' דזה דלא **כהריב"ש** (סי' שפ"ז), עיי"ש. וכן משמע **מהמ"ב** (שם). ו**בהגהות חת"ס** (סי' תרנ"ו) כתב שאין הדבר תלוי ועשה ולי"ת אלא בקום ועבור או שא"ת. ועי' **ברע"א** (יו"ד סי' קנ"ג) שהביא דברי הריב"ש, ועי' עוד **בפת"ש** (יו"ד סי' קנ"ג ס"ק ז), **במשנת חכמים** (מצוה א) ו**במנ"ח** (מצוה ח סוף מצוה ח).

ואע"פ שמילה היא מצוה חמורה, מ"מ סתימת הפוסקים שאין חילוק בזה. אלא שיש לדון במילה שלא בזמנה, לסוברים שכל רגע ורגע איסור דאפשר דחמיר טפי. וכן **המנ"ח** (מצוה תכ"א אות ד) יצא להסתפק במקום שיעבור איסור בכל רגע ורגע כי חמיר טפי. שו"ר **במרחשת** (סי' מג ד"ה איך) שנקט שא"צ לתת כל ממונו ע"י לקיימה בזמנה, אע"פ שאם לא יקיימנה נמצא עובר עליה כל יום, דהרי חזינן דגם מצות פדיון שבויים דגם היא מצוה רבה ואינו מחוייב לבזבז כל ממונו ע"י, וא"כ ודאי אף מצות מילה בזמנה אף שעשה חמורה היא מ"י"מ אינה חמורה מפדיון שבויים וא"צ לבזבז כל ממונו, ע"כ. ועי' **בבית שערים** (א"ו"ח סי' ק"ד ד"ה ואמנם דין זה).

מסקנת דיינא

העולה לדינא, א' מילה ביום השמיני זמנה כל היום ומ"י"מ זריזים מקדימין למצות, ועל כן יש לקיימה בבוקר ועל כל פנים לפני חצות, ואם אין זה בידו יקיימה עד כמה שיותר מוקדם מאותו היום. ב' בשיעור הדחק, כגון שמאחר באותו יום) ע"י"מ שיגיעי קרובי המשפחה הבאים מחוץ לעיר וכדו', פעמים יש מקום להקל, ומ"י"מ שיעד להזדרז בכל מה שאפשר. וכן ביום צום אם הדבר גורם טרחה מרובה לבני המשפחה וכדו' ניתן להמתין שהברית מילה תהיה קרוב יותר לסוף הצום. והכל לפי הענין. ג' אין לאחר אף מילה שלא בזמנה ואסור לדחותה ליום אחר, וי"א שחמורה דחייתה ממילה בזמנה כי לשיטתם עובר בדחייתה איסור בכל רגע ורגע, ועל כן איסור חמור לדחות המילה ליום אחר ויש להשתדל לקיימה בזריזות. ומ"י"מ בשעת דוחק גדול שאם לא ידחנה (כגון יום יומיים) הדבר יגרסם פגיעה גדולה בבני המשפחה העומדים לבא (כגון אצל בעלי תשובה וכדו'), ישאל שאלת חכם.

בו רק ממקום אחר נפסל אחר שנעשה בהכשר, וכיון שמסיר המונע חוזר להכשרו, משא"כ בטלית שנקרעה דבטל הענין מכל וכל וכשחוזר ותופר ה"ל תעשה ולא מן העשוי, וכן ה"ל במוזזה להך דעה דפתח בלא דלת פטור ממוזזה, כשנטול הדלת נתבטלה העשיה האשונה לגמרי, וכשחוזר וקובע הדלת ה"ל תעשה ולא מן העשוי. והעולם אין נוהרים בזה ולדברנו צריך לקבוע הגוואה מחדש.

ד - ויש לענין דהדה"ח גוואה בה"ל ציצית (סי"ב) פסק דטלית שנקרעה בה כנף א' יפגול ונעשית בת ג' כנפות, צריך להתיר ממנה כל הציציות מפני שנעשו בפסול. והובאו דבריו לדינא **במש"ב** (סי' ט"ו ס"ק ו') דבכה"ג צריך להתיר כל הציציות ולהטילם מחדש אחר שנעשית בת ד', דאלי"כ הוי תעשה ולא מן העשוי. ועוד כתב שם **דהדה"ח** לדינא, דלא מבעיא אם לא נשאר בחלק שנקרע כדי להתעטף, דצריך להתיר ממנו הציציות קודם שיחברו אח"כ יחזור ויטיל בו ציצית, אלא אפי' אם נשאר בשני החלקים שיעור עיטוף ורוצה לחברם, צריך להתיר הציציות מאחד מהם ואחר שיחברם יטיל בו שוב ציצית.

והזיזן דלענין ציצית החמיר טפי מהכת"ס, וס"ל דאפי' אם נשאר בחלק שנקרע שיעור כדי להתעטף בו, צריך להתיר הציציות קודם התפירה. ויעוי' **במש"ב** (סי' ח"ו י"ט) דכתב דאם נשאר בחלק אבן והדך החיים לענין מוזהו, וכתב דלפי דברי המג"ב בשם דרך החיים גבי טלית שנעשית בת ג' כנפות, דצריך להתיר הציציות משום תעשה ולא מן העשוי, ה"ה לענין פתח שנטלו ממנו הדלת דה"ל בכלל תעשה ולא מן העשוי, ותמה על דברי הדה"ח דדבריו סתרי ההדדן.

וצ"ל דס"ל לדרך החיים דטלית שנקרעה גרע טפי, כיון דנעשה שנוי בעצם הבגד, משא"כ בפתח השוהרה בו הדלת, דלא נעשה שנוי במוזוזות הפתח, אלא נחסר פרט מפרטי המצוה דבעינן שיהיה דלת לפתח. אולם מ"י"מ חזינן סברת הכת"ס, ד"ל דכל דהוה פתח הדלת חשיב שנוי בעצם הדבר, ואם יחזור ויקבע הדלת ה"ל תעומ"ע לענין המוזהו לדעת הרמב"ם. ובפרט לפי מ"י"ש הרמב"ם לחכמי לוי"ל דפתח שאין בו דלת, פתח מקרי, שער לא מקרי, ד"ל דמקרי שנוי בעצם הדבר, דעיי' טלית הדלת ותו לא מקרי שערך. **העולה לדינא** - מי שהסיר הדלת וחזר וקבעה, אם רוצה להוציא עצמו מכל ספק יטול המוזהו ויחזור ויקבענה (בלא ברכה).

פניני מוסר
עניני שבת קדש
מצות הברלה (יג)

טעמים להסתכלות בכפות הידים ובצפרניים - "נוהגים להסתכל בכפות הידים ובצפרניים". (שו"ע סי' רח"ב ס"ט)
אין מברכין על הנר עד שיאותרו לאורו, כלומר שיהנה מאורו, וליינו שיהיה סמוך לו כל כך עד שיכיר בין מטבע מדינה זו למטבע מדינה אחרת ששויים בגדלן אך הצורות משונות, וצריך לזה היכר טוב, ונוהגים להסתכל בכפות הידים ובצפרניים.
ז"ל המרדכי (היש יומא) "תבוב בתש"י הגאונים וכו' ומה שאנו מסתכלים בצפרניים משום דאין מברכין על הנר עד שיאותרו לאורו עד שירגיש בוהק האור של נר הבדלה, ואף כי זוכרים על צפרניו של אדם הראשון".
ובפרקי דר"א (פ"ב) אומר "פושט את ידיו לאור האש ומסתכל בצפרניו שהם בלונות מן הגוף". (ערה ל"ש י"ז)
- "מה שרואין בצפרניים, כי אדם הראשון קודם החטא היה לבושו כולו ציפורן, כשחטא נפשט ונשאר רק צפרניים, עיין סימן ר"ס ומה שכתבתי שם [אשל אברהם ריש הסימן] דמשום הכי סננה לאשה לעבור על הצפרניים כי היא גרמה לזה". (פמ"ג א"י"א ס"ק ה)
- "ועוד שהצפרניים הן סימן ברכה שהן פרות ורבות לעולם וגם מסתכלים בכפות ידים שיש בשרטוטי הדי-סימן להתברך בו". (משנה ברורה ס"ק ט)
ההודאה בברכת מאורי האש - "ובברכה "בורא מאורי האש" יחשוב גם כן גבורות ה' בשמחה עצומה על חכמתו הנפלאה בבריאה זו של מאור האש". (סוד ושורש העבודה, יג)
נערך ע"י מהכר סדרת "עבודת המועדים"